

מדינת ישראל

משרד החינוך

סוג הבחינה : א. בגרות לבתי ספר על-יסודיים
ב. בגרות לנבחנים אקסטרניים
מועד הבחינה : חורף תשע"א 2011
מספר השאלון : 904441
לנבחנים אקסטרניים – 05
נספח : תכנית הלימודים (לשאלון 05 בלבד)

ספרות עברית וכללית

2 יחידות לימוד

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שתיים ושלושה רבעים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה חמישה פרקים.

פרק ראשון – שירה (שירת ימי-הביניים, שירת ביאליק, שירת המאה ה-20)

פרק שני – סיפור קצר

פרק שלישי – דרמה

פרק רביעי – רומאן ונובלה

פרק חמישי – סיפור שלא נלמד

משלושת הפרקים הראשונים יש לבחור בשני פרקים, ולענות על השאלות לפי ההוראות בכל פרק (כל פרק – 28 נקודות).

הפרק הרביעי (רומאן ונובלה – 28 נקודות) והפרק החמישי (סיפור שלא נלמד – 16 נקודות) הם חובה. עליך לענות על השאלות שבהם לפי ההוראות בכל פרק.

ג. חומר עזר מותר בשימוש: (1) לנבחנים אינטרניים: רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו.

(2) לנבחנים אקסטרניים: תכנית הלימודים המצורפת.

ד. הוראות מיוחדות: (1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת להשיב עליה.

(2) חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.

(3) אין להדגים באמצעות אותה יצירה בתשובות שונות.

(4) שים לב לכתב, לכתוב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב ב**טיוטה** (ראשי פרקים, חישובים וכדומה) רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון – שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירת המאה ה-20)

שים לב! אם בחרת בפרק זה, עליך על שתי שאלות:
על שאלה אחת משירת ימי הביניים או משירת ביאליק (שאלות 1 – 5),
ועל שאלה אחת משירת המאה ה-20 (שאלות 6 – 14).
(לכל שאלה – 14 נקודות ; סה"כ – 28 נקודות)

שירת ימי הביניים

1. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

ישנה בחיק ילדות / ר' יהודה הלוי

ישנה בחיק ילדות, למתי תשכבי ! / דעי כי נעורים כנערת ננערו !
הלעד ימי השחרות. קומי צאי, / ראי מלאכי שיבה במוסר שחרו,
והתנערי מן הזמן, בצפרים / אשר מרסיסי לילה יתנערו.
דאי פדרור למצא דרור ממעלך / ומתולדות ימים כימים יסערו.
היי אחרי מלכך מרדפת, בסוד / נשמות אשר אל טוב ה' נהרו !

א. ילדות ונעורים מול בגרות ושיבה – תאר והסבר כיצד מוצגות תקופות חיים אלה בשיר.

כיצד ההבדל ביניהן מתקשר לסיום השיר? נמק את דבריך.

(10 נקודות)

ב. השיר ישנה בחיק ילדות הוא שיר קודש.

בסס קביעה זו על שני מאפיינים של שירת הקודש המצויים בשיר. (4 נקודות)

+ נספח: תכנית הלימודים (לשאלון 05 בלבד)

2. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

יְחִידָה, שְׁחָרִי / רבי יהודה הלוי.

יְחִידָה, שְׁחָרִי הָאֵל וְסָפִיו, / וְכִקְטָרֶת תִּנִּי שִׁיֶּרְךָ בְּאֶפְיוֹ!
הֲלֹא אִם תִּרְדְּפִי הַבְּלִי זְמַנְךָ, / וְתֹאמְרִי כִּי אָמַת הֵם כָּל כְּשָׁפִיו,
וְתִזְלִי אַחֲרָיו לִילְךָ וַיּוֹמַךְ / וְתַעֲרַב לְךָ תְּנוּמָה מִנֹּשָׁפִיו –
דְּעִי כִּי אֵין בְּיַדְךָ מְאוּמָה, / אֲבָל עֵץ יִיבֶשׁוּ מִחַר עֲנָפָיו.
הֲיִי לִפְנֵי אֱלֹהֶיךָ וּמִלְכְּךָ / אֲשֶׁר בָּאת לְחַסּוֹת תַּחַת כְּנָפָיו:
שָׁמוּ יִגְדַּל וַיִּתְקַדַּשׁ בְּפִי כָּל / אֲשֶׁר נִשְׁמַת אֱלוֹהֵי חַי בְּאֶפְיוֹ!

א. בשיר זה המשורר מציג לפני הנשמה דרך חיים שגויה ודרך חיים נכונה.

תאר כל אחת מדרכי חיים אלה, והסבר כיצד היא מעוצבת בשיר. (10 נקודות)

ב. השיר יְחִידָה, שְׁחָרִי הוא שיר קודש.

בסס קביעה זו על שני מאפיינים של שירת הקודש המצויים בשיר. (4 נקודות)

3. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

יְעִירוּנִי בְּשִׁמְךָ רַעֲיוֹנִי / יהודה הלוי

יְעִירוּנִי בְּשִׁמְךָ רַעֲיוֹנִי / וַיִּשְׁימוּ חֲסֵדְךָ לִפְנֵי –
הַבְּיָנוּנִי דְּבַר נֶפֶשׁ יִצְרָתָהּ / קְשׁוּרָה בִּי – וְהִיא נִפְלְאֵת בְּעֵינַי!
וְלִבִּי רָאָךְ וַיִּאֱמַן בְּךָ / כְּאֵלֹהֵי מַעֲמָד הִיא בְּסִינִי.
דְּרָשְׁתִּיךָ בְּחַזְיוֹנִי – וְעָבַר / כְּבוֹדְךָ בִּי וַיִּרַד בְּעֵנָי.
הֲקִימוּנִי שְׁעָפִי מִיִּצְוָעִי / לְבָרְךָ שֵׁם כְּבוֹדְךָ, אֲדֹנָי.

א. תאר את תהליך ההתקרבות של המאמין לאלוהיו לפי השיר, והסבר שתי דרכים

שבאמצעותן מעוצב תהליך זה. (10 נקודות)

ב. השיר יְעִירוּנִי בְּשִׁמְךָ רַעֲיוֹנִי הוא שיר קודש.

בסס קביעה זו על שני מאפיינים של שירת הקודש המצויים בשיר. (4 נקודות)

שירת ביאליק

4. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

על השְחִיטָה / חים נחמן ביאליק

שְׁמַיִם, בְּקֶשׁוֹ רַחֲמִים עָלַי!
אִם-יֵשׁ בְּכֶם אֵל וְלֹאֵל בְּכֶם נְתִיב –
וְאֲנִי לֹא מְצֹאתִיו –
הַתְּפַלְלוּ אִתָּם עָלַי!
אֲנִי – לְבִי מֵת וְאִין עוֹד תְּפִלָּה בְּשִׁפְתַי,
וּכְבֹּר אֲזַלֵּת יְד אֶף-אִין תְּקוּנָה עוֹד –
עַד-מָתִי, עַד-אֲנָה, עַד-מָתִי?

הַתְּלִין! הֵא צְנוּאָר – קוּם שְׁחֹט!
עֲרַפְנִי בְּכֶלֶב, לֶךְ זֶרַע עִם-קֶרֶדִים,
וְכָל-הָאָרֶץ לִי גֶרֶדִים –
וְאֲנַחְנוּ – אֲנַחְנוּ הַמְעֻט!
דְּמִי מֵתָר – הֵךְ קֶדְקֵד, וַיִּזְנַק דָּם רֶצַח,
דָּם יוֹנֵק וְשֵׁב עַל-כְּתָנֶתְךָ –
וְלֹא יִמַח לְנֶצַח, לְנֶצַח.

וְאִם יֵשׁ-צֶדֶק – יוֹפֵעַ מִיָּד!
אֲךְ אִם-אֲחֵרֵי הַשְּׁמַדִּי מִתַּחַת רְקִיעַ
הַצֶּדֶק יוֹפִיעַ –
יִמְגַר-נָא כֶּסֶאֹ לְעַד!
וּבְרַשַׁע עוֹלָמִים שְׁמַיִם יִמְקוּ;
אֶף-אִתָּם לְכוּ, יְדִים, בְּחִמְסֶכֶם זֶה
וּבְדַמְכֶם חַיּוֹ וְהִנְקוּ

וְאֲרוּר הָאוֹמֵר: נָקָם!
נִקְמָה כְּזֹאת, נִקְמַת דָּם יִלְד קֶטָן
עוֹד לֹא-בָרָא הַשָּׁטָן –
וְיִקָּב הַדָּם אֶת-הַתְּהוֹם!
יִקָּב הַדָּם עַד תְּהִמּוֹת מְחַשְׁפִּים,
וְאִכָּל בְּחֶשֶׁךְ וְחֵתֵר שָׁם
כָּל-מוֹסְדוֹת הָאָרֶץ הַנְּמַקִּים.

א. מהו האירוע ההיסטורי ששימש רקע לכתיבת השיר? (4 נקודות)

ב. הצג והסבר שתי דרכי עיצוב בולטות בשיר, שבאמצעותן הדובר מבקש לעורר אצל

הקורא תחושת זעזוע מאירוע זה. (10 נקודות) / המשך בעמוד 5 /

5. לפניך שני הבתים המסיימים את השיר "אם-יש את-נפשך לדעת" מאת חיים נחמן ביאליק. קרא אותם וענה על השאלה שאחריהם.

ואם לא-לקח אל ממך כל-רוח קדשו
ויותר עוד מתנחומותיו בלבבך,
ושביב תוחלת אמת לימים טובים מאלה
גיה עוד לפעמים מפלשי מחשכיו –
אז דע לך ושמע, הה, אחי הנענה!
כי רק זיק מצל הוא, רק ניצוץ פליטה קטן,
אשר בגס התמלט מן-האש הגדולה
האירו אבותיך על-מזבחם תמיד.
ומי יודע אם לא-נחלי דמעויותיהם
העבירונו וביאוננו עד-הלם
ובתפלתם מאת אדני שאלונו;
ובמותם צוו לנו את-החיים –
החיים עד-העולם!

הוי, אח נענה! אם לא-תדע לך כל-אלה –
אל - בית המדרש סור, הישן והנושן,
בלילי טבת הארכים, השוממים,
בימי התמוז הבערים, הלהטים,
כחם היום, בשחר או בנשף לילה,
ואם-עוד הותר אל לפליטה שריד מצער –
אז אולי גם-כיום תראינה בו עיניך
בשפעת צללי קירותיו, בערפל,
באחת זויותיו או על-גד-תנורו
שבלים בודדות, כצל ממה-שאבד,
יהודים קדרים, פנים צמקים ומצררים,
יהודים בני הגלות, משכי כבד עליה,
המנשים את-עמלם בדרך של-גמרא בלה,
משכיחים רישם במדרש שיחות מני קדם
ומשיחים את-דאגתם במזמורי תהלים –
(אָה! מה-נקלה ועלובה זה המראה
בעיני זר לא-גיבין!) אז יגדך לבך,
כי רגלך על-מפתן בית חיינו תדרך,
ועיניך תראה אוצר נשמתנו.

הסבר כיצד תיאורים של בית המדרש והלשון הציורית בבתים אלה משקפים את היחס של המשורר לבית המדרש.

שירת המאה ה - 20

שירי אורי צבי גרינברג

6. לפניך שלושה שירים מאת אורי צבי גרינברג: "שיר אמי והנחל", "קדושי דומיה", "מחזה שבת קדש בשמים", ואחריהם שאלה (בעמוד 9).
קרא את השיר שלמדת, וענה על השאלה.

שיר אמי והנחל

ואולי אל הנחל ההוא מימי הנצרות
השוטף פי סדנו של העץ הכרות
המלחך את גדרות הזרדים החומים
של גני הפרות שם, תבוא הנצרה
אדמת השער, היא אמי.. דמדומים.
ותפשט בגדיה ובכתנת משיה
תרד שם בנחל, אראנה שוחה:
אלהית היא במים נאנה בכחה!
דומיה וניחוח פרות מסביב.
ואני עוד אינני ביקום ואבי
עודו עלם בנוף בית אמו ואביו.

והנה היא עולה מן הנחל.. אמי:
הנצרה הברה אדמת השער
בלבנת הבתולים בכתנת משיה
ואין היא רואה את בנה המבגר
העומד ורואה את אמו בעולם
ונצרה היא בטרם-עת-אם, באשיה
נוגה ראשה בערב יום אל גדרות
הזרדים החומים
של גני הפרות,
שנוספה על מתקם מתיקות דמדומים..

הה הכסיף זה הראש והשגל זה הראש
עדי שנקפש בדמו בעפר
שנשפך בידי גוי גרמני באכזר.
והבן לא שלם ואת הבור לא חפר.

(שים לב: שיר נוסף בעמוד הבא.)

קדושי דומיה

בְּלִילוֹת הַלְּבָנָה אוֹמַרְת אִמִּי הַקְּדוּשָׁה
לְאָבִי הַקְּדוּשׁ:
כְּשֶׁנּוֹלַד לִי הִבֵּן אֶקְלָעָה הַלְּבָנָה בַּחלוֹן,
מִיָּד הוּא פָקַח אֶת עֵינָיו וְהֵבִיט בָּהּ; מֵאֲז
רוֹגֵן זֶה זִיוָה בְּדַמּוֹ עַד הַיּוֹם
וּלְבָנָה מְהַלְכֶת מֵאֲז בֵּין שִׁירָיו – –

הַרְבֵּה כֶּסֶף-אֶלְדָּמִי הִיָּה בְּאָבִי,
אֲבָל רֶכֶב הַנְּדוּד לֹא עָמַד לָעֵת כֶּסֶף
סְמוּךְ לְבֵיתוֹ..
לְכֵן הוּא יָדַע דּוּמִיָּה וְנִגּוֹן,
וְאֶהֱב-בְּעֵינָיו כְּנֶפֶי צְפָרִים.
" – בְּרִצּוֹתָן לְעוֹף, הֵן עֲפוֹת לְהוֹן.. כֵּן."

אֵךְ אִמִּי.. רִתְּמַת רֶכֶב נְדוּד לְכֶסֶפָּה:
לְפִי דֶּפֶק הַלֵּב יָדַע כָּל יִשָּׁה גַם לִלְךָ
בְּרִגְלִים מִמָּשׁ עַל הַיָּם:
לְפִי מִשְׁעוֹל-הַלְּבָנָה-עַל-גְּלִים
אֵלִי, אֵל הַבּוֹן, בְּצִיּוֹן – –
אֵךְ לֹא מִצְאָתָנִי יוֹשֵׁב עַל הַחוֹף מְחַכֶּה-לָּהּ
וְחִזְרָה עִם מִשְׁעוֹל-הַלְּבָנָה-עַל-גְּלִים:
עֵיפַת נְדוּד, חֲמַת רֹאשׁ, מִכַּת יָם.

עֲכָשָׁיו, – גַּם אִמִּי כְּאָבִי; קְדוּשֵׁי דּוּמִיָּה.
יֵשׁ מִשְׁעוֹל-לְבָנָה עַל גְּלִים נוֹצְצִים;
וְיֵשׁ הַבּוֹן הַיָּחִיד
הַשְּׂרִיד
בְּעוֹלָם – –

(שים לב: שיר נוסף בעמוד הבא.)

מחזה שבת קדש בשמים

אמי, קר פה לבגך, אף-על-פי שהשמש עלי!
קר לי בלעדיך בעולם. בלעדי אבא גוף-כלו-נגה נגון.
בלעדי אחותי בת זקוניכם, אילת השחר שלי ביפיה
בעודני בבית נער טנה תכלת וזהב.. ושוקק רננים,
ואילת הסהר שלי מרחוק בין עננים.

קר לי בעולם. חשך נגר בי דמי.

על סף בית מדרש בשמים, כמתכנת זה-שנשרף בעירנו,
יושבת עירמה מלכלכת בדמיה אחותי,
ואת אמנו בשמלת-השבת עומדת עליה בהלך
קדי לכסותה בצלך – –
והשמים שתוקים.. ולכן שומעים קול לחשם של הכוכבים
נגחלי אש מדובבים ארמית
בתולתא קדישתא שבת מלכתא – –

הנה יהודים באים.. שבת קדש בשמים – –
חליל בשמים פותח בקול: הגך יפה רעיתי – –
בתך מטה ראש במצדך, כצפור.
והנה היא קמה,
יוצאת ברקוד
לקראת כל היהודים
מלכלכת בדמיה; שהם הפסות לעורה..
– הנה אחי בא, הלל!
איפה היית, אחי?
למה לא באת להציל, אחי?
הן אהבתני, אחי!
רוקדת, שואלת אחותי.

(שים לב: שיר נוסף בעמוד הבא.)

+ נספח: תכנית הלימודים (לשאלון 05 בלבד)

היהודים עומדים ובוכים.
וגם אני עומד כך ובוכה.
אבל אין את רואה את בנג בבכיו, אמי!
כה קר לי, כה אבוי לי!
איך הגוף יכילני עם זה מגורי,
עם זה בכיי?

– יכילך זה הגוף, כהכל העולם
במלואה כל תוגת אחריתנו, בני!
יכהכל אדמה אלהית כל דמנו בשרנו, בני!
על בכי-זה חנה כעל ברזל מהתך.
צרפהו בשיר. זעם זה ילהט עד.
כרה אפיק לירדן-זה הבכי לצמיתות:
השני לירדן שכחו מלא –

ענתה לי אמי ופנייה אינם:
כי מפוכב רחוק פיה דבר – –

ואמרת: אמן.. ירדן אל ירדן.

בכל אחד משלושת השירים המשורר הוא השריד היחיד של משפחתו.
תאר כיצד באים לידי ביטוי רגשות האשמה של המשורר וגעגועיו למשפחתו בשיר שלמדת.
הסבר והדגם את דבריך.

7. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריי.

שיר נס השיר / אורי צבי גרינברג

כל שיר אמיתי – הוא נס:

הוא פתיחת השער והפשלת הוילון:

משיב ריחות הניחות מן השדה האבוד:

מאבי הנחל ומנפש הבאר והקילון:

לשם עפות צפרים בעינים סגורות:

כנף למטה וכנף לרום –

הילדות היא מעבר מזה של התהום:

השמש עולה שם כלב הלבבות הקורנים

בשאגת כסופם למעלה מן חלום.

אני ממשש את הענפים וגזעי העצים החמים

את הרגלים הדקות של אילות השדה

ואת גופן,

ואחרי צפור מדדה-שם גם אני מדדה.

האם איננה, לא אדע מקום עפרה

אך טבועה היא במהותי בכסף שיבתה ותמת הנערה.

ושיר הערש על גדי הזֶהב

שנסע לסחר מגדים

צמוקים ושקדים ונרדים

הומה בלב ככנרת-נגוניו של האב.

אני אוהב המאכלים והבשמים שהוא אהב

וכואב כאב גלות השכינה אשר הוא כאב.

השיר עוסק בשני מצבים סותרים: אובדן העבר ונוכחות העבר.

הסבר כיצד שני מצבים אלה באים לידי ביטוי בשיר. הדגם את דבריך.

8. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

גְּרִוֵי טַצִּיָּה / דליה רביקוביץ'

בְּקוֹלְנוֹעַ הַחֲשׁוֹךְ

שְׁנֵי אֲנָשִׁים שֵׁשׁ בֵּינֵיהֶם הַפְּרוֹת מְגַבְּלוֹת

יָשְׁבוּ

וְרָאשֵׁיהֶם הִגִּיעוּ לַיָּדַי נְגִיעָה.

וְלֹא הִיְתָה זֹאת יַד הַמְּקַרָּה.

כָּלֵל וְכָלֵל לֹא יַד הַמְּקַרָּה.

הוּא הַפִּיר בְּנוֹכְחוֹתָהּ

לֹא אֲדִישָׁה לְנוֹכְחוֹתוֹ.

צֶלֶל שֶׁל הַכְּנִיסִינִי תַחַת כְּנַפְךָ.

וְהִיא בְּלִבָּהּ: הַכְּנִיסִינִי תַחַת כְּנַפְךָ.

לֹא נָפַל בֵּינֵיהֶם בְּרֶקֶת נְרַעַם,

הִיְתָה רֵאשִׁית

שֶׁל תְּנוּעַת אֲדָמָה חוֹתֶרֶת וְסִמּוּיָהּ.

הִיא חֶשֶׁה בְּזֹאת הַיֵּטֵב.

הִיא חֶשֶׁה הַפְּתָעָה.

הִיא קָמָה וְיִצְאָהּ.

הסבר כיצד שם השיר ותופעות נטבע הנזכרות בשיר תורמים לעיצוב מערכת היחסים

המתוארת בו. הדגם את דבריך.

9. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

עומד על הכביש / דליה רביקוביץ'

עומד על הכביש בלילה האיש הזה
שהיה בשכבר הימים אבא שלי.
וחיכת אני לגשת אליו למקום עמדו
מפני שאני הייתי הבת הבכורה שלו.

ובכל לילה נליל הוא עומד לבדו במקומו
ואני חיכת לירד למקומו ולבוא.
ורציתי לשאל את האיש עד מתי חיכת אני.
ונדעתי זאת מראש שתמיד חיכת אני.

במקום שהוא עומד ישנו חשש סכנה
כיום שהלך בכביש ודרסה אותו מכונית.
וכך הפרתי אותו ונתתי בו סימנים
שזה האיש עצמו היה פעם אבא שלי.

והוא אינו מדבר לי מלת אהבה אחת
למרות שהיה בשכבר הימים אבא שלי
ולמרות שאני הייתי הבת הבכורה שלו
הוא אינו יכול לדבר לי מלת אהבה אחת.

הסבר והדגם כיצד העבר וההווה מתמזגים בשיר זה, ואילו רגשות של הדוברת מבטא

מיזוג זה.

10. לפניך שני שירים מאת דליה רביקוביץ, "זְכֵרונות חֲמִים" ו" ", ואחריהם שאלה. קרא את השיר שלמדת, וענה על השאלה.

זְכֵרונות חֲמִים

תָּאָר לְךָ : רַק הָאֶבֶק לָנָה אוֹתִי
וְלֹא הָיָה לִי מְלָנָה אַחֵר.
הוּא הִלְךְ אִתִּי לְגַן הַיְלָדִים
וְהָיָה מְסַכֵּךְ אֶת שַׁעְרוֹתִי
בִּימֵי יְלָדוֹתַי הַחֲמִים בְּיוֹתֵר.

תָּאָר לְךָ מִיְהוּ שְׁלָנָה אוֹתִי,
וּלְכֹל חֲבֵרוֹתַי הָיָה אַחֵר.
בַּחֲרֹף, בַּפְּרוֹס עֲרֹסִים אֲיִמִּים,
וְהַעֲנָנִים טוֹרְפִים אֶת צִידָם,
תָּאָר לְךָ מִיְהוּ שְׁלָנָה אוֹתִי
וְעַד כַּמָּה רְצִיתִי מְלָנָה אַחֵר.

זָרְעוֹנֵי הַעֲצִים שֶׁקִּשְׁקוּ, וּלְשַׁעָה
נִתְאַוִּיתִי לְשִׁכְן בִּיחִידוֹת עִם הָרוּחַ
לִילוֹת רַבִּים הַיִּיתִי הוֹזָה
עַל בָּתִּים אֲחֵדִים, רַטְבִּים מֵאֲהָבָה.
תָּאָר לְךָ כַּמָּה הַיִּיתִי מְקַפְּחָת,
שָׁזָה הַמְּלָנָה הַיְחִיד שְׁלִי.

בִּימֹת הַחֲמִסִּין הַיִּיתִי מְפֹלִיגָה
עַד עִיר בִּירְתָם שֶׁל הַלְוִיָּתָנִים.
הַיִּיתִי מְלֹאָה הַפְּקָרוֹת מֵאֲשָׁרָת.
לֹא רְצִיתִי לָשׁוּב כָּל עוֹד בִּי רוּחִי,
אוּלָּם בְּשׁוּבִי הַיִּיתִי כְּעוֹרֵב
שֶׁנֶּקוּטוֹ בּוֹ קְרוּבֵי הַעוֹרְבִים,
וְלֹא הָיָה לִי שׁוּם מְלָנָה,
וְרַק הָאֶבֶק לָנָה אוֹתִי.

(שים לב: שיר נוסף והשאלה בעמוד הבא.)

סינדרלה במטבח

השעות הטובות של סינדרלה עברו שם למטה במטבח. נטויות גרון.
היתה לה חרות הדעת והיא לא מקמשת רצתה להיות במקומן .
אם נאמר את זה כך. אוצרות אין-סופיים היו לה בדמיון
היא הדקה את ידיה אל רקותיה מקמשת אין-סופיים
שערותיה היו מכסות שמן. וללא צורה.
היא הפליגה בדעתה למרחקים היתה לה פקעת קטנה של חם בגרון
בלתי משערים. והלמות לב עזה, חולנית .
בלתי מסבירים. והיא היתה מחוייב לכלם
תחושות שידעה בלי לנקב בשמן. קודחת
והיא השפילה את עיניה לסנור מוכנה בכל עת לחדול להתקיים.
המרכב והמכתם היתה לה נקודת תצפית
וידעה איזה מרחק גדול יש בין הכא להתם נדירה בריחוקה
אם בכלל נתן לשער. כאלו ישבה על פוכב מאדים
ומה שמתחיל כאן ועכשו פוכב המלחמה.
אין לו סיום בזמן. והיא נקודת זמן.
ולא נקודת זמן. והיא עשתה סביבה עגול
דמיוני כמובן. וסמנה לעצמה סימן
וראתה את השתים ההן יוצאות במיטב בגדיהן
הדורות, מפארות, נוטפות בשמים

בשני השירים מוצג קשר בין מציאות קשה לבין דמיון פורה.
הסבר כיצד המציאות והדמיון מעוצבים בשיר שלמדת, וכתוב מהו הקשר ביניהם.
בסס את דבריך על דוגמאות.

שירי ארז ביטון

11. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שיר זְהֵרָה אֶלְפִסְיָה / ארז ביטון

זְהֵרָה אֶלְפִסְיָה
זְמַרְתְּ הַחֶצֶר אֶצֶל מַחְמַד הַחֲמִישִׁי בְּרֶכֶת בְּמָרוֹק.
אוֹמְרִים עֲלֶיךָ שְׂבָאָשׁוּר שָׂרָה,
לְחַמוּ חֲלִים בְּסַכִּינִים
לְפֶלֶס דֶּרֶךְ בְּהַמּוֹן
לְהַגִּיעַ אֶל שׁוּלֵי שְׂמֶלְתָּה
לְנִשֵּׁק אֶת קִצּוֹת אֶצְבְּעוֹתֶיךָ
לְשִׁים כֶּסֶף רִיאָל לְאוֹת תּוֹדָה
זְהֵרָה אֶלְפִסְיָה,
הַיּוֹם, נָתַן לְמִצָּא אוֹתָהּ
בְּאֶשְׁקֶלּוֹן, בְּעִתִּיקוֹת ג', לְיַד לְשֶׁכֶת הַסַּעַד,
רֵיחַ שְׁרִירִים שֶׁל קַפְסָאוֹת סְרִינִים עַל שֶׁלְחָן מִתְנַדָּד בֵּין שְׁלֹשׁ רִגְלִים,
שְׁטִיחֵי מֶלֶךְ מְרֵהִיבִים מְרַבְּבִים עַל מִטַּת סוֹכְנוֹת,
בְּחֻלּוֹק בְּקֶר בְּהוּי
שְׁעוֹת בְּמֶרְאֵה
בְּצַבְעֵי אֶפֶסוֹר זֹלִים
וּכְשֶׁהִיא אוֹמְרָת:
מַחְמַד הַחֲמִישִׁי אִישׁוֹן עֵינֵינוּ
אֵינְךָ מִבֵּין בְּרַגְעֵי הָרֵאוּן.
לְזֹהֵרָה אֶלְפִסְיָה קוֹל צְרוּר,
לֵב צְלוּל וְעֵינַיִם שְׂבֻעוֹת אֶהְבָּה.
זְהֵרָה אֶלְפִסְיָה.

שיר זה בנוי כסיפור קצרצר: יש בו דמות, עלילה, ומתח וגם מגוון פרטים הבונים את הרקע והמקומות.

מהי התרומה של המאפיינים הסיפוריים האלה לבניית המשמעות של השיר, ואיזו תגובה "סיפור" זה יכול לעורר אצל הקוראים. הסבר את דבריך.

12. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

דברי רקע ראשוניים / ארו ביטון

אמי אמי

מִכְפָּר הַשִּׁיחִים הַיְרֻקִים בְּיָרֵק אַחֵר.
מִקֵּץ הַצְּפִירִים הַמְחַלְיבוֹת חֶלֶב מְתוֹק מִכָּל מְתוֹק.
מְעַרְשׂ זְמִירֵי אֶלֶף לִילָה וְעוֹד לִילָה.

אמי אמי

שֶׁהֲרִחִיקָה רְעוֹת
בְּאֶצְבָּעוֹת צְרָדוֹת
בְּהִלָּקְאוֹת חֲזָה
וּבְשֵׁם כָּל הָאֲמָהוֹת.

אבי אבי

אֲשֶׁר עָסַק בְּעוֹלָמוֹת
אֲשֶׁר קָדַשׁ שְׂבָתוֹת בְּעֶרְאֵק נְקִי
אֲשֶׁר הִזָּה בְּקִי מֵאִין כְּמוֹהוֹ
בְּהִלְכוֹת בַּיִת כְּנֶסֶת.

אני אני

שֶׁהֲרִחַקְתִּי עֲצָמִי
רַחֵק אֶל תוֹךְ לִבִּי
שֶׁכְּשֶׁהִכֵּל הָיוּ יְשָׁנִים
הִיִּיתִי מְשֻׁנָּן
הֲרִחַק אֶל תוֹךְ לִבִּי
מִסוֹת קְטָנוֹת שֶׁל בֶּן
בִּיהוּדִית
מְרוֹקְאִית.

בבתים השני והרביעי בשיר חוזר השורש ר-ח-ק בנטיות שונות. הסבר את התרומה של

חזרה זו להבנת המשמעות של השיר. הדגם את דבריך.

13. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

תקציר שיחה / ארז ביטון

מה זה להיות אותנטי,
לרוץ באמצע דיזינגוף ולצעוק ביהודית מרוקאית.
"אנא מן אלמגרב אנא מן אלמגרב"
(אני מהרי האטלס אני מהרי האטלס).

מה זה להיות אותנטי,
לשבת ברוול בצבעונין (עגאל וזרביה, מיני לבוש),
או להכריז בקול: אני לא קוראים לי זהר אני זיש, אני זיש (שם מרוקאי)
וזה לא, וזה לא,
ובכל זאת טופחת שפה אחרת בפה עד פקוע חניכים,
ובכל זאת תוקפים ריחות דחויים ואהובים
ואני נופל בין העגות
אובד בבליל הקולות.

שפה, מקום, לבוש ושם הם רכיבים בזהותו של אדם. לפעמים הם עלולים ליצור בעיה

בהגדרת הזהות של האדם.

הסבר והדגם כיצד מרכיבים אלה משקפים את בעיית הזהות של הדובר בשיר.

14. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

פגומים / ארו ביטון

על סף חצי בית בארץ ישראל
עמד אבי
מצביע לצדדים ואומר:
בהריסות האלה
נבנה פעם מטבח
לבשל בו זנב ליתן
ושור הפר,
ובהריסות האלה
נקים פנת תפלה
למצא מקום
למקדש מעט.
אבי נשאר בסף
ואני כל ימי
מצבי פגומים
אל לב השמים.

מוטיב הבית והבנייה עומד במרכז השיר.

תאר את ההתפתחות של מוטיב זה לאורך השיר, והסבר אותו.

פרק שני: ספור קצר

אם בחרת בפרק זה, ענה רק על שתיים מהשאלות 15 - 17 (לכל שאלה - 14 נקודות)

סיפורים מאת עגנון

15. בחירה מוטעית וגורלית של הדמות המרכזית היא נושא החוזר ברבים מסיפוריו של עגנון.
- א. בחר בסיפור של עגנון שלמדת, והסבר מהי הבחירה המוטעית של הדמות המרכזית בסיפור זה, ומה הם הגורמים לבחירה זו.
- האם הדמות מצליחה לתקן את טעותה? נמק את דבריך.
(8 נקודות)
- ב. הצג מוטיב מרכזי בסיפור, והסבר את התרומה שלו לעיצוב נושא זה. (6 נקודות)

סיפורים עבריים מהמחצית הראשונה של המאה ה-20 וסיפורים עבריים מהמחצית השנייה

של המאה ה-20

- שים לב: בשאלה 16 אין לענות על פי הסיפור "חיזו בטטה" ואין לענות על פי סיפורים מאת עגנון.
16. לפניך הגדרות של שני סוגי עלילות בסיפורת: עלילה קווית ועלילה מעגלית.
- קרא אותן, וענה על השאלה שאחריהן.
- עלילה קווית היא עלילה אשר התחילה במצב א' והסתיימה במצב ב'. לדוגמא, בתחילת הסיפור הדמות המרכזית הייתה אדם רווק, ובסופו אדם זה נושא את אהובתו לאישה.
- עלילה מעגלית היא עלילה אשר בה הדמות הייתה בתחילת הסיפור במצב א', ובסיום הסיפור היא לכאורה באותו מצב, אך יש לה תובנות חדשות שהיא הגיעה אליהן בעקבות התנסויות שעברה. לדוגמא, הדמות המרכזית חיה חיים רגילים, לפתע נשקפת סכנה לחייה, לבסוף הסכנה חולפת, והיא חוזרת לחייה הרגילים, בשינוי חשוב! תובנותיה החדשות.
- (מעובד על פי <http://ktivatova.co.il>)
- בחר בסיפור קצר שלמדת והסבר, לפי ההגדרות שלעיל, אם עלילת הסיפור היא קווית, מעגלית או שילוב בין שני סוגי העלילה. נמק את דבריך.

חיזו בטטה / סמי ברדוגו

17. במהלך הקריאה בסיפור נוצר הרושם שהמספר מסתיר דברים או מדחיק אותם, ואינו מבין נכון את המציאות.
- הסבר כיצד הדבר בא לידי ביטוי בסיפור. הדגם את דבריך.

פרק שלישי: דרמה

אם בחרת בפרק זה, ענה רק על אחת מהשאלות 18-19 (28 נקודות)

שים לב: בשאלות 18-19 אפשר לענות רק על פי מחזה מודרני (מהמאה ה-19 או מהמאה – 20).

18. במחזות מודרניים רבים מתוארים דחפים וכוחות הרסניים המאיימים על נפש האדם, על מערכות היחסים בין הדמויות ואפילו על החברה כולה. מהו הכוח ההרסני (או הכוחות ההרסניים) במחזה המודרני שלמדת? הסבר את השפעתו הדמויות ועל התפתחות העלילה במחזה.

19. תאר את המקום או את המקומות שבהם מתרחשת עלילת המחזה המודרני שלמדת, ואת הפריטים הבולטים (חפצים, אביזרים) שנמצאים במקומות אלה. הסבר את התרומה של המקומות והפריטים לעיצוב הדמויות ולהבנת המשמעות (או המשמעויות) של המחזה.

פרק רביעי: רומאן ונובלה

שים לב! פרק זה הוא חובה – ענה על אחת מהשאלות 20-25 (28 נקודות)

הדבר / אלבר קאמי – שאלות 20-21

20. הקטע שלפניך לקוח מסיום הרומאן הדבר. קרא אותו וענה על השאלה שאחריו. [...] החליט ריג'ה לכתוב את הסיפור הזה המסתיים כאן, כדי שלא יהיה אחד השותקים, כדי ללמד זכות על מוכי הדבר האלה, כדי שיישאר לפחות זיכרון של העוול שנעשה להם וההתעמרות שהתעמרו בהם, וכדי לומר בפשטות מה שלומדים בעתות פורענות כאלה: שבני האדם יש בהם יותר דברים הראויים להערצה מדברים הראויים לבוז.

הצג והסבר שלוש דוגמאות מהרומאן המעידות שאמונתו של ריג'ה בבני האדם אכן מוצדקת.

21. הרומאן הדבר עוסק, בין השאר, בסוגיות של דת ומוסר.

בחר שתי דמויות מן הרומאן שעמדוניהן בסוגיות אלה מנוגדות.

הסבר והדגם את ההבדלים בעמדותיהן של דמויות אלה על פי דבריהן ופעולותיהן.

רומאן עברי ונובלה עברית – שאלות 22-23

אם בחרת להתבסס על נובלה עברית, תוכל לבחור אך ורק מבין הנובלות האלה:
מאחורי הגדר, נמלים, עתליה, נביא, אחרי הילדות, שנוא הנסים, כינורו של יוסי,
שלושה ימים וילד, לב הקיץ לב האור, חרבת חזעה, עוגיות המלח של סבתא
סולטנה, לניה בצהריים, המינה ליזה, רדיקלים חופשיים.

22. אנלוגיות (הקבלות) בין דמויות ו/או אנלוגיות בין מצבים תורמות לבניית המשמעות של יצירות רבות.

הסבר והדגם קביעה זו על פי הרומאן העברי או הנובלה העברית של למדת.

23. יצירות רבות מציגות בעיות או ספקות שהדמויות מתמודדות עמם. חלק מיצירות אלה מציעות תשובות ופתרונות לבעיות או לספקות אלה, וחלקן מותירות אותם בלי תשובות ופתרונות.

על פי אמירה זו פתח את הרומאן העברי או את הנובלה העברית של למדת. בסס את דבריך על דוגמאות מהרומאן או מהנובלה.

החט ועונשו, מאדאם בוברי, אנה קרנינה, המשפט, האמן ומרגריטה, אל המגדלור, בית בודנברוק, מאה שנים של בדידות, הקול הזעם, אור באוגוסט, והיום איננו כלה

על שאלות 24-25 אפשר לענות אך ורק על פי הרומאנים המפורטים בכותרת שלעיל.

24. אנלוגיות (הקבלות) בין דמויות ו/או אנלוגיות בין מצבים תורמות לבניית המשמעות של הרומאן.

הסבר והדגם קביעה זו באמצעות הרומאן של למדת.

25. רומאנים רבים מציגים בעיות או ספקות שהדמויות מתמודדות עמם. חלק מרומאנים אלה מציעים תשובות ופתרונות לבעיות או לספקות אלה, וחלקם מותירים אותם בלי תשובות ופתרונות.

על פי אמירה זו פתח את הרומאן של למדת. בסס את דבריך על דוגמאות מהרומאן.

פרק חמישי: סיפור שלא נלמד

פרק זה הוא חובה – ענה על השאלה 26 (16 נקודות).

26. קרא את הסיפור שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

תְּמִיד, תְּמִיד, תְּמִיד! / גרשון שופמן*

בין כותלי החדר הצר מרגיזים אותנו תכופות ילדינו הקטנים ואנו נוזפים וגם מייסרים. אבל את כאב החרטה אנו חשים בצאתנו עמהם למרחב, אל השדה, אל היער. ביער משתאה אני אל בני בן החמש, כאילו רואה אני אותו בפעם הראשונה, בינות לסדני העצים הוא מתרוצץ בסנדליו ובחצאי מכנסיו. כמה יופי ברגליו הדקות, השזופות.

5 הנה נעלמתי מעיניו רגע – ואובד הוא רץ וצועק בקול בכי איום:

– אבא!!

וגם לאחר שראני לא חדל לבכות. כי מה שהרגיש זה עתה, שוב גם אבא אינו יכול לטשטש... ורק בשידולי אהבה רבים עלה בידי להרגיעו. - כן, הרחק מן הבית שנינו אחרים. כמה נפלאות כאן הערותיו על דא ועל הא. ושאלותיו!

10 – אבא מפני מה מת האדון קינצל. - נזכר פתאום.

לפני שבועות אחדים נסחף עם הלוויה של הבירגרמייסטר פתאום. (ראש-הכפר) קינצל, לווייה עם מוסיקה - ואני לא ידעתי. בבית-העלמין ראה את כל פרטי הקבורה, ככה נגלה לו אז עניין המוות בכלל - מה שאני השתדלתי תמיד להסתיר ממנו.

– מת – ענית - כי זקן היה האיש וחולה.

15 – אבל, אבא, כיצד מת?

חשק ההסברה תקפני, ואני אמרתי:

– נו, יודע אתה, לבו חדל לדפוק. הנה פה לבך - דופק... מרגיש אתה? כשעון... והלוא תזכור, היאך פעם נפל מידך השעון ארצה ותיכף חדל לדפוק. כן היה גם עם האדון קינצל.

הוא נישתקע בהרהורים משהו, התנער ושב לקפץ כה וכה, גחן והסתכל בשורשי האילנות, ורק אחרי שעה שלמה, בדרך הביתה, שאל פתאום:

– אבא, הגם לבי יחדל לדפוק? ה

– לא, עוללי המתוק, לבך ידפוק תמיד, תמיד, תמיד!

*גרשון שופמן, 1880-1972, סופר ומתרגם עברי.

(שים לב: סעיפי השאלה בעמוד הבא.)

+ נספח: תכנית הלימודים (לשאלון 05 בלבד)

- א. המתח בין גילוי האמת להסתרתה מעצב את מערכת היחסים בין האב לילדיו.
הסבר כיצד מתח זה בא לידי ביטוי בשלבים השונים של הסיפור. (10 נקודות)
- ב. מהי לדעתך המשמעות הנרמזת בשניים מן הציטוטים שלפניך הלקוחים מן הסיפור?
בסס את דבריך על הסיפור.
- (1) "תמיד, תמיד, תמיד! (שם הסיפור וגם שורה 23)
- (2) "בין כותלי החדר הצר" (שורה 1) לעומת "למרחב, אל השדה, אל היער". (שורה 2)
- (3) "הוא נישתקע בהרהורים משהו, התנער ושב לקפץ כה וכה, גחן והסתכל בשורשי האילנות". (שורה 19)

(6 נקודות)

ב ה צ ל ח ה !